

ÅKERBY KYRKA
AV ÅKE NISBETH

ÅKERBY KYRKA

AV ÅKE NISBETH

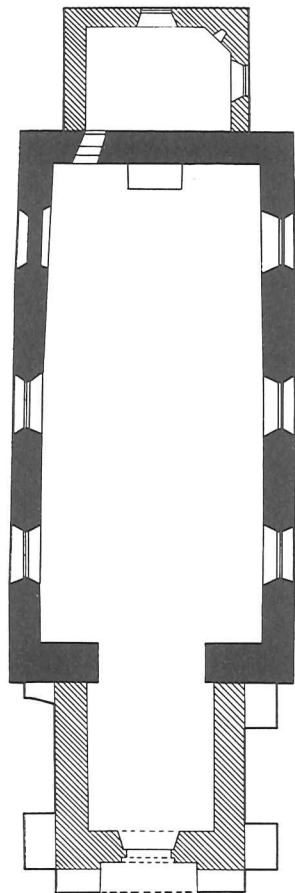
Andra, omarbetade upplagan

ÅKERBY KYRKA

Åkerby kyrka ligger en dryg mil nordväst om Uppsala i Bälunge härad. Församlingen är sedan 1923 annex till Bälunge men utgjorde tidigare eget pastorat tillsammans med Jumkil. Idag består pastoratet av Bälunge—Åkerby—Jumkil—Börje församlingar med kyrkoherde i moderförsamlingen och komministern placerad i Åkerby.

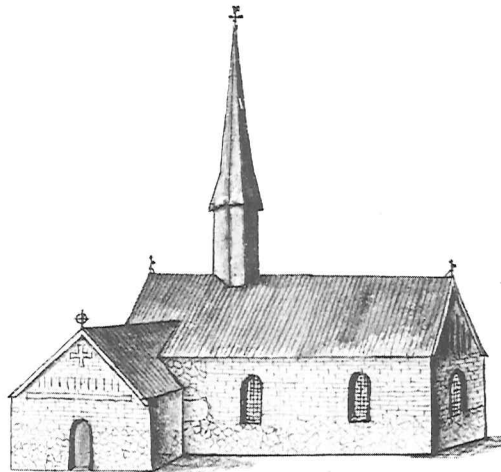
Byggnadshistoria

Kyrkans dopfunt från 1200-talets mitt visar att en kyrka funnits i socknen redan under 1200-talet. Om denna första kyrkas utseende vet vi ingenting, troligen var den dock av trä. Den nuvarande kyrkan skall enligt traditionen vara uppförd under kyrkoherden Ingevaldus' tid (död 1330), och kyrkans ursprungliga stil motsäger icke en sådan datering. De nedre delarna av murarna, ungefär i jämnhöjd med fönstrens underkanter, är uppförda av gråsten, i övrigt har tegel använts. De västligaste delarna av långhuset är dock nästan helt murade av gråsten. Dessa skiljaktigheter i fråga om murningstekniken skulle möjligen kunna tyda på att kyrkan tillkommit i två etapper. Någon större tidsskillnad torde dock knappast föreligga mellan kyrkans olika delar, kyrkans proportioner är typiska för höggotikens landsbygdskyrkor. Kanske har man sedan grunden lagts av gråsten till hela kyrkan börjat murningarbetet i öster, d. v. s. med koret, och där använt i huvudsak tegel för att sedan övergå till enbart gråsten i de västra delarna, kanske av ekonomiska eller praktiska skäl. Till denna 1300-talskyrka, vars murverk är i det närmaste helt bevarat i den nuvarande kyrkan, hörde också en sakristia vid korets nordsida, använd till dess den nuvarande uppfördes år 1801. Kyrkan var i sitt ursprungliga tillstånd förmodligen täckt med ett tunnvalv av trä, möjligen ett treklövervalv som i Jumkil. Under 1400-talet ersattes detta trävalv av tre tegelvalv vilande på tegelpilastrar, samtidigt som ett vapenhus uppfördes utanför långhusets sydportal. Valv och väggar målades mot slutet av 1400-talet av en medhjälpare till den kände målaren och pärlstickaren Albert målare. Såväl valven som vapenhuset revs vid

Åkerby kyrkas plan.

Skala 1:300.

Åkerby kyrka
vid 1600-talets slut
enligt teckning i Peringskiölds
»Monumenta Uplandica».

kyrkans ombyggnad 1801—1803. I samband med kyrkans restaurering 1929 blottades delar av väggarnas 1400-talsmålningar, varefter konstnären John Österlund av riksantikvarieämbetet fick i uppdrag att, för att möjliggöra en undersökning, i sin helhet frilägga målningarna och därefter ånyo överkalka dem. Målningarna är tyvärr alltför skadade och synnerligen fragmentariska för att kunna bevaras synliga. Av Österlunds beskrivningar och fotografier framgår att på norra väggen funnits framställningar av Kristi gravläggning, David och Goliath, Jesse rot (d. v. s. Kristi stamträd) samt Helga tre konungars tillbedjan. På södra väggen avbildades S. Anna själv tredje (denna figur är den enda del av målningarna som nu är synlig), S. Margareta (?), Maria Magdalena som smörjer Kristi fötter, Kristi himmelfärd, ytterligare en scen med hela apostlakollegiet, samt längst i väster, i närheten av den ursprungliga sydingången, en djävulsscen. Peringskiöld omtalar att i korvalvet fanns målade två vapen, ärkebiskop Jakob Ulfssons (en örnfot) och Ärkestiftets (ett kors). — En teckning från omkring 1680 visar oss kyrkan i stort sett i medeltida skick, endast fönstren har förstörats något. Vi ser en rektangulär byggnad med oputsade murar, ganska brant, spånklätt tak, krönt i väster av en smäcker takryttare, samt i sydväst ett vapenhus med enkla blinderingar. Fr. o. m. 1600-talets mitt finns kyrkans räkenskaps- och protokollsböcker bevarade, varför det blir möjligt för oss att därefter närmare följa kyrkans öden. År 1633 lagades sålunda takryttaren, 1635—36 insattes nya fönster, 1663 spånades sakristian, 1667 tjärades vapenhuset, 1672 byggdes nya fönster, 1680 beslutade man att de söndergångna fönstren skulle förbättras med bågar med järn över, 1685 spånades och bättrades takryttaren, o. s. v. Också under 1700-talets början förekom en mängd småreparationer, spåning, tjärning och fönsterlagning. Särskilt nitisk om kyrkans omvårdnad var kyrkoherden Nils Flodman (1725—1774). År 1737 köptes järn till korvalvets hopfästande »som på alla sidor och mitt på war sönderremmat och wille aldeles nedfalla». 1739 hade man »låt it ånyo förfärdiga kyrkofenstren, som af ålder och tiden woro förderfvade». Efter alla dessa reparationer var kyrkan tydligen i gott skick, det dröjde ända till århundradets slut innan allvarligare farhågor om kyrkans framtida bestånd börjar yppas. 1781 diskuterade man takryttarens nedtagande, den var i bristfälligt skick och farlig för valvens bestånd i fall den skulle rasa. I ett visitationsprotokoll från 1788 beskrivs kyrkans tillstånd sålunda: »Åkerby kyrka befanns ganska bristfällig. Sackristiehwalfwet öfwer alt spruckit så att

*Interiör mot öster före restaureringen 1929 med predikstolen placerad över altaret.
Foto ATA.*

trädkilar måste inslås till förekommande af stenarnas nedfallande, äfwen som kyrkan . . . till hwalfwen wara remnad och sprucken ehuru för någon tid sedan järnband och ankare blifwit för 2ne hwalf till styrka insatte.» År 1796 diskuterade man sakristians reparation varvid föreslogs att den skulle flyttas till östgaveln »varigenom ej allenast denna vägg som är nog remnad skall af sakristimuren märkeligen styrkas utan ock det mörka koret förmedelst ett fönsters upphuggande där sakristian nu står, mycket upplysas». Man beslutade också att så skulle ske, samt att arbetena skulle påbörjas snarast möjligt. Den 4/11 1800 fastställdes av Kungl. Maj:t en ritning, numera tyvärr försvunnen, till kyrkans ombyggnad och tillbyggnad med torn och ny sakristia. Arbetenas utförande anförtroddes åt länsbyggmästare Sjöström i Uppsala och påbörjades 1801. Man började med sakristian, d. v. s. den nuvarande, och fortsatte 1802 med tornet som stod under arbete också 1803. Vapenhuset revs och de medeltida valven »såsom i flera afseenden mindre passande» till den helt förändrade kyrkan ersattes av det nuvarande gipsade trätunnvalvet »såsom icke mindre waracktigt än det af Tegel, men vida åtskillt till kostnaden». Vidare förändrades taket och gavs sin nuvarande form, varvid östgavelns vackra blinderingar delvis stympades och i

övrigt överputsades på ett okänsligt sätt. Fönstren förstörades och placerades regelbundet, västgaveln revs till allra största delen. Det nya tornet lades helt utanför den gamla västgaveln. Det vill synas som om byggmästaren icke tillräckligt givit akt på grundförhållandena, redan några månader efter att tornet murats färdigt konstaterade man att det börjat sätta sig och därvid förorsakade sprickor i valv och väggar, varför Sjöström förband sig att uppföra två strävpelare, vilka skulle motverka sättningarna. År 1803 beslutade man att tillkalla sakkunniga från Stockholm för inspektion av tornet. I samband härmed föreslogs att ett helt nytt torn skulle uppföras på Sjöströms bekostnad, vilket förslag fick Sjöström att framföra en önskan att »de icke skulle vara nog obilliga och pålägga honom större kostnader än hans förmögenhet kunde bestrida, hälst han ändå wore nog olycklig, att hafwa åtagit sig denna Kyrkiobyggnad». Slutligen, sedan kyrkoherden förgäves sökt få saken uppgjord i godo, enades man om att börja rättegång mot Sjöström. Denna rättegång hade dock knappast mera än börjat förrän Sjöström dog och hans sterbhus gjorde konkurs. Åkerby fick nöja sig med 400 riksdaler riksgäld i ersättning. Tornets tillstånd synes dock icke ha varit så katastrofalt som man fruktat, i nära 20 år stod det nämligen ofullbordat och med endast en provisorisk tornhuv. År 1820 föreslog dock pastor att tornet skulle fullbordas enligt den gamla ritningen. Byggmästarna Ekberg och Söderström från Uppsala, som besiktigade kyrkan, konstaterade dock att ritningen var för gammal, varför en ny måste anskaffas. Ekberg gjorde också upp en ritning, som gillades av församlingen, men underkändes av Överintendentämbetet, som i stället översände en ritning uppgjord av G. af Sillén. 1821 uppvisades denna ritning och i protokollet antecknades att »den af Församlingen med nöje antages, så vida som . . . Välborne Herr HofIntendenten sjelf synat TornByggnaden, och enligt sitt Höga Kall allra bäst kan inse huru denna misslyckade TornByggnaden till Församlingens framtida bestånd kan verckställas». Arbetet utlystes på entreprenad men inget anbud inkom, varför de nyssnämnda Ekberg—Söderström fick uppdraget. År 1823 beslutade man dock att byggmästaren Olof Sjöström från Hedemora skulle få utföra arbetet, men också denne gick miste om uppdraget, vilket i stället slutgiltigt anförtroddes åt soldaten vid Upplands regemente Anders Lager. 1824 påbörjade denne arbetena, vilka emellertid icke kom att omfatta endast förstärkning av tornet utan också en fullständig förändring av den fasta inredningen liksom också en del förändringar på själva

Interiör mot öster idag med kyrkans medeltida triumfkrucifix på korväggen.

kyrkan, bl. a. upptogs nu rundfönstret på östgaveln. Inte förrän 1828 rappades tornet, 1832 målades tornlisten och arbetet får betraktas som avslutat. Den kopparplåt med Karl XIV Johans namnchiffer och årtalet 1824, som sitter över ingången till kyrkan, uppsattes först 1830. Vid denna reparation utfördes således de kraftiga strävpelarna med frontespisen av trä och tornhuv och kyrkan fick sitt nuvarande utseende. De förändringar som sedan dess vidtagits i exteriören har endast varit av föga genomgripande art. El. värme tillkom 1929 och el. ringning 1950.

Inredning

Kyrkans nuvarande *altarbord* är uppmurat 1929 kring resterna av det medeltida altaret, påträffade vid restaureringen av kyrkan detta år. Dessförinnan användes ett halvrunt altare av trä, vitmålat med förgyllda emblem, utfört 1830 av snickaren Holmgren från Uppsala. Det förvaras nu i sakristian. På tornvinden förvaras målningar föreställande

Kristus och apostlar, som ursprungligen tillhört en läktarbarriär från 1745, men som 1929 försågs med sin nuvarande inramning och placerades som altarprydnad. De har sedermera avlägsnats från altaret. Åren 1755—1929 hade predikstolen sin plats över altaret. På väggen bakom predikstolen hängde då en stor målning föreställande en molnig himmel (förr med keruber skulpterade i trä, som numera äro försvunna) krönt av en strålände sol med den helige Andes duva, som 1929 placerades på sydväggen över dopfunten, men som även avlägsnats och evakuerats till kyrkornet. Före 1755 stod på altaret ett altarskåp från 1400-talets slut. Peringskiöld beskriver skåpet sålunda: »af konstigt bilthuggarwärke och stark förgyllning innehåller Christi kårsfestning samt på luckorne (d. v. s. dörrarna) 12 Helgon ibland hwilka S. Olof och S. Eric, Sweriges patroner, men bakpå dess dubbla luckor står S. Clara och S. Ursilia (d. v. s. S. Ursula), om hwilken senare historien är wähl och fint målar der uthi 12 actioner med skriffit under hwar act, dock mest förfallen . . .» (inskrifterna var avfattade på plattyska). Numera återstår av detta skåp av den stora Golgatasenen endast själva Kristusfiguren och en del av folkhopen under korset, medan S. Olov, återbördad till kyrkan 1945 efter att sedan 1800-talet ha befunnit sig i privat ägo, är den ende av helgonfigurerna i flyglarna som är bevarad. Att döma av de bevarade fragmenten och av Peringskiölds beskrivning synes detta altarskåp ha varit ett ståtligt arbete, utfört av en nordtysk eller i Nordtyskland skolad mästare. Ur samma verkstad har f. ö. också bl. a. ett altarskåp i Huddinge kyrka utanför Stockholm utgått, intressant i detta sammanhang då dess Golgatasenen i det närmaste exakt synes överensstämma med Åkerbyskåpets. Skulpturerna är nu placerade på södra väggen,

Läktarbarriär från 1745, under en period efter 1929 altarprydnad, f.n. placerad i tornkammaren.

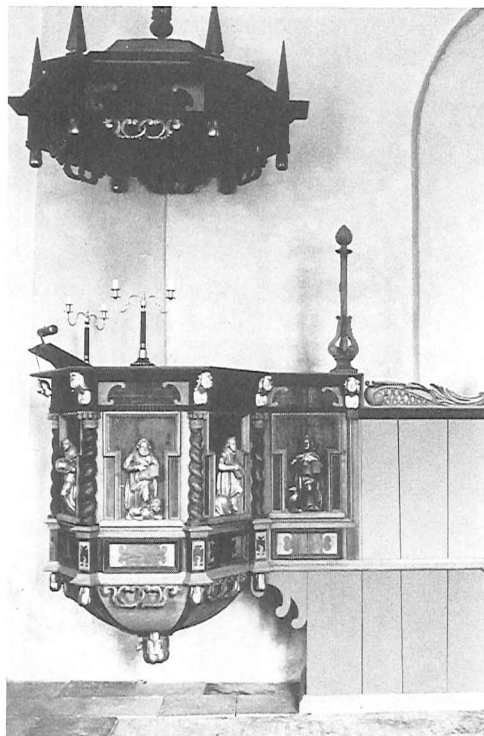

Golgatasenen Kristusbild — numera uppsatt i sakristian.

bakom dopfunten. Kristusfiguren — sekundärt apterat på ett kors — hänger dock i sakristian.

Peringskiöld nämner ytterligare ett medeltida altarskåp, placerat på ett sidoaltare på norra sidan, med bilder av S. Ursula och S. Clara. Det vill således synas som om Åkerby kyrka varit invigd av S. Ursula. En bild av S. Göran till häst såldes på auktion omkring 1802. Från 1400-talets slut härstammar kyrkans triumfkrucifix, nu upphängt på väggen över altaret.

Predikstolen inköptes år 1674 och stod till en början på södra sidan i långhuset. 1755 flyttades den, som redan nämnts, till platsen över altaret och undergick i samband därmed en ganska genomgripande förändring. År 1757 målades, förgylldes och utsirades den av »ingenieuren» Carl Gustav Wänerberg i Engeby. Den bibehölls i oförändrat skick efter kyrkans ombyggnad 1801—1803, men 1830 föreslogs att den skulle utbytas mot en ny. Beslutet blev dock att »blott framdeles med hvit mål-

Predikstol från 1674.

ning bestryka de colorta färgerna på predikstol och skrank att komma i någon likhet med altaret och äfven altardisken». 1833 utfördes denna ommålning. Vid 1929 års restaurering flyttades predikstolen till sin nuvarande plats och återställdes såvitt möjligt i sitt 1600-talsskick. Taket, trappan (utom det krönande ornamentet som härstammar från 1755), en del av korgens stomme och listverk samt en av evangelistfigurerna (Johannes) nygjordes vid detta tillfälle.

Den nuvarande *bänkinredningen* byggdes under åren 1824—1826 av Anders Lager. Åtminstone delvis torde härvid en äldre inredning ha kommit till användning. Den moderniserades vid 1929 års restaurering. De två pyramiderna tillkom 1755 samtidigt som det gamla korskranket avlägsnades och kyrkan fick nya bänkar i stället för de gamla som var »allt för små och tarfliga».

Orgelläktaren är samtida med bänkinredningen, d. v. s. från 1824—1826, och utförd av Anders Lager. Dess föregångare byggdes 1745 av Nils Olofsson i Uggelsta i samband med att kyrkan fick sitt första orgelverk och målades 1757 av Carl Gustav Wänerberg med »frälsarens Christi och apostelen Pauli med alla de andra tolf apostlars bilder». Lager bibehöll dess målningar men vände dem in mot läktaren. 1929 togs de loss, några av dem användes till altarprydnaden, de andra hängdes upp under läktaren. Själva *orgeln* byggdes ursprungligen på 1600-talet för Tierps kyrka av Nils Bruse och inköptes till Åkerby 1745, där det uppmonterades av »cæmnæren och Academ.Smeden» Carl Holm, känd också som orgelbyggare. Ornamentiken kring piporna i fasadens mitt-tourell hör dock hemma i 1500-talets förra hälft eller mitt, varför det vill synas som om Bruse utgått från en äldre orgel. Åkerbyorgelns fasad skulle således vara en av de äldsta bevarade i Uppland. Redan 1765 talar man om »vårt gamla och mycket förderfvade orgelvärcck». 1767 reparerades det av Söderström, vilken 1770, tillsammans med Svahlberg, byggde en ny trumpetstämman. Det nuvarande verket

Interiör mot väster med den 1745 från Tierp inköpta orgeln.

ombyggdes 1884 av bonden J. Edberg i Björklinge.¹ Orgelfläkt insattes 1952. Kyrkorgeln har nyligen (1979) genomgått en stor renovering utförd av Nils-Olof Berg.

Dopfunten, av sandsten, torde härstamma från tiden omkring 1250. Dopbäckenet av mässing är från 1929. — En *brudbänk* med blommålningar av 1700-talstyp står nu vid norra korväggen. Den nämnes första gången i 1788 års inventarium och »påbättrades» 1876. — *Pendylen* i sakristian är skänkt 1802 av kyrkvärden Anders Persson i Åkerby by och tolmannen Erik Eriksson i Krokstad. Den är signerad av Stockholmsurmakaren Nils Berg och torde vara gjord på 1780-talet. — En *oljemålning*, som i allegorisk form skildrar polemiken mellan protestanter och katoliker, torde härstamma från 1600-talets slut eller 1700-talet. Den hänger på norra väggen under läktaren.

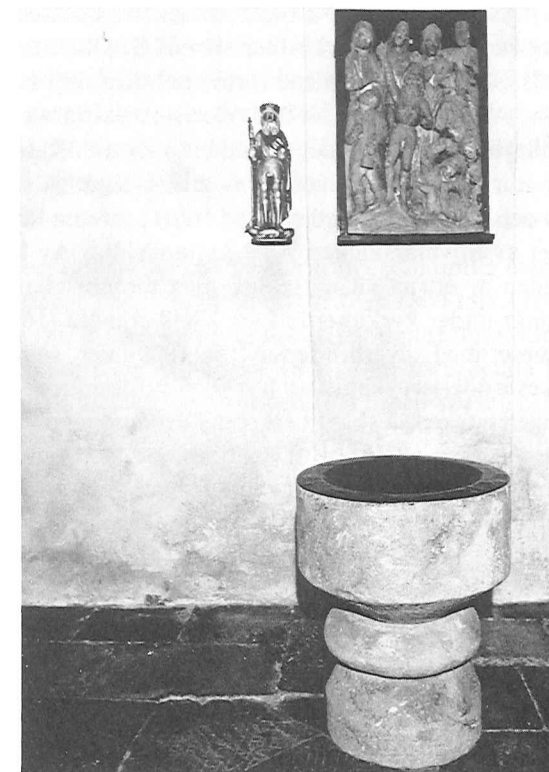
Kyrksilver

I mars 1808 bröt sig tjuvar in i Åkerby kyrkas sakristia, spettade upp kyrkkistan och stal bl. a. allt kyrkans silver, frånsett sockenbudstyget, som förvarades i prästgården. Det stulna kom aldrig till rätta, varför nya nattvardskärl fick anskaffas. 1809 inköptes av Uppsala-guldsmeden O. Yttræus en kalk och patén, kyrkans nuvarande. Vinkannen och oblatasken tillkom först 1828 och är tillverkade av N. Wendelius i Uppsala. En oblatask av bleckplåt härstammar från 1700-talets senare del. Sockenbudstyget är från 1771 och gjort av C. Fahlberg i Uppsala. Det senaste tillskottet är en brudkrona av förgyllt silver, skänkt 1934 av Kyrkliga syföreningen.

Textilier

Åkerby kyrka hade under medeltiden av allt att döma en rik uppsättning textilier. 1627 års inventarium upptar bl. a. en korkåpa av brun sammet, två brokiga, utnötta korkåpor, en mässhake av blommig sammet med grön botten, en av svart sammet samt en brokig, utnött. Ännu 1725 funnos tre »utgambla, sönderlitna och obrukliga» mässhakar kvar, men därefter försvinner de medeltida textilierna ur inventarierna. Av kyrkans nuvarande mässhakar är en av svart sammet med silvergaloner från 1800-talet, en av vit sidendamast skänkt av Kyrkliga syföreningen.

¹ Den nuvarande dispositionen: Principal 8', Fugara 8', Gedackt 8', Principal 4' (i fasaden), Octava 2', Salicional 4'. Endast i mindre utsträckning torde pipor från det Bruska-Holmska verket ha kommit till användning.

Dopfont från tiden omkring 1250. På väggen ovanför bevarade fragment av kyrkans medeltida altarskåp, t.v. S. Olov, t.h. detalj av Golgatasenen.

Den är komponerad av Sofia Widén och utförd på Licism 1936. En grön mässhake, tillverkad av Hansine Schultz, har tillkommit 1984. Kyrkans äldsta mässhake är av röd ylleplysch med pressat blommönster och har på ryggsidan ett kors från 1400-talets slut med broderade figurer. Också på framsidan fanns tidigare ett broderat kors, men detta avlägsnades vid mässhakens renovering hos Pietas 1939 och förvaras tillsvärdare löst i kyrkan. Av räkenskaperna får vi veta att mässhaken tillverkats 1738. Detta år inköptes röd schagg, silkessnören, vita band samt »2ne gamble dock rare krucifix ifrån Bälinge». Korsen betalades med 12 riksdaler kopparmynt. Arbetet utfördes av Greta Caisa Öhrbien i Engby. De båda korsen har ursprungligen tillhört var sin mässhake och är utförda i skilda verkstäder, det losstagna möjligen i Danzig, det andra har tillskrivits den kände och flitigt anlidade målaren och pärlstickaren Albert i Stockholm, samma ateljé som utfört valv- och väggmålningar-

na i Åkerby kyrka. På båda korsen framställs den korsfäste Kristus omgiven av helgon, på Albert-korset S. Olov, en helig biskop (S. Henrik?), S. Maria Magdalena (som knäböjer vid korsets fot) och S. Katarina av Alexandria, på det andra korset apostlarna Jakob d. ä. (i pilgrimsdräkt) och Judas Taddeus (med bila) samt S. Katarina av Alexandria. — Ett starkt nött antependium av crêmefärgat siden med blommor i rött, lila och grönt samt med en bred frans i samma färger är skänkt på 1680-talet av hovmarskalken Axel Leijonskiöld. Av kyrkans tre äldre kalkkläden är ett av vit nättelduk med blombroderier i mångfärgat silke, skänkt under kyrkoherde Lars Kjellbergs tid (1699—1724), ett av svart sammet med silverbroderier från 1800-talet, samt ett av vitt siden med silkesbroderier, skänkt av Kyrkliga syföreningen 1939. Kyrkliga syföreningen har också skänkt ett rött sidenantependium (1929), ett vitt linneantependium (1949) m. fl. textilier. År 1953 fick kyrkan ett grönt antependium samt 1959 ett violett, tillverkade av Libraria respektive Licium. På 1970-talet har även stolor skänkts. En ryamatta till koret har knutits av medlemmarna i Kyrkliga syföreningen (1950-talet). En hån av röd sammet är skänkt nyårsdagen 1749 av Margareta Catharina Öhrbien i Engeby (hennes initialer jämte årtalet står att läsa på skafthylsan), medan en av blå, nu mörknad sammet, skänktes 1797 av hustru Maria Mattsdotter i Sylta.

Ljusredskap

Äldst av kyrkans tre ljuskronor är den som hänger närmast orgelläktaren. Den tillkom under 1600-talets senare del och omtalas första gången i 1682 års inventarium. Den mellersta kronan inköptes enligt räkenskaperna 1724. En inskrift på kulan omtalar att kronan inköpts för frivilliga gåvor inom församlingen och skänkts »till tacksamhets tecken för friden Ao 1721, af Gudi nådigst förlänter, tå kriget mot Sverige wahrat med Ryssland, Pálan och Danemarck i öfver 20 áhr». Kronan i koret är köpt 1737 i Uppsala. Två ljusarmar på västväggen under läktaren är enligt en inskrift på den ena skänkta år 1724. Fyra tennstakar för altaret skänktes 1929 av lektor Bernhard Risberg.

Gravminnen

Framme i koret ligger tre gravstenar. Den i norr med en lång latinsk inskrift är lagd över Erik Bergman, född 1648, kyrkoherde i Åkerby 1692, död 1694, hans två hustrur Beata Frondin och Brigitta Björck samt de-

ras barn. Den mellersta bär årtalet 1708 men har i stället för namn endast initialer. Dessa skall enligt 1829 års inventarium syfta på bonden Pehr Mattsson, hans hustru Anna och deras barn. Stenen längst i söder är lagd över Eric Pehrsson i Hjelmsta, död 1691. Längst fram i gången ligger ytterligare ett par stenar, den ena över Pär Jönsson i Gysta, död 1687, den andra över Thomas Eriksson i Söderby, död 1692.

Kyrkogården

Kyrkogården torde i stort sett ha samma utsträckning som under medeltiden. Den nuvarande bogårdsmuren härstammar från 1800-talets förra hälft, likaså ingången i väster med sina murade åttkantiga stolpar. Grindarna köptes 1872, kronan över grindarna 1830. Den föregående bogårdsmuren var också den av sten, rappad och täckt med spåntak. Utgifter för dess underhåll och reparation återkommer gång på gång i räkenskaperna. 1725 synes den ha varit i synnerligen dåligt skick. På en sockenstämma detta år klagade nämligen bönderna över att »theras Grafwårdar och korssen på the dödas Grifter warda nederbrutne af Capellanens hästar, som dagligen gå på kyrkogården i beet, begärandes therfore att han hädanefter måtte hållas i hägn och icke mer ske till något creaturs betesmark». Två stegluckor fanns, en i norr som »af grunden upmurades» 1731, en i öster, nymurad 1720. — Var den klockstapel stått, vari kyrkans klockor hängde till dess det nuvarande tornet uppfördes 1801—1802, går ej att med bestämdhet fastställa. Den första klockstapeln, vars byggnadsår vi känner, uppfördes 1680—1681. Den ersattes 1753 av en ny, påbörjad av Nils Olsson i Uggelsta, färdigbyggd efter dennes död av ryttaren Anders Lindström. Redan på 1780-talet befann sig 1753 års stapel, att döma av visitationsprotokollen, i ett mycket dåligt skick.

På kyrkogården intill tornets sydmur står två runstenar, som tidigare (intill 1949) varit inmurade i kyrkans murar, den ena i östgaveln, den andra ungefär mitt på sydväggen. Den större stenens inskrift lyder på nutida svenska: »Odalfrid reste dessa stannar efter Styr, sin fader. Gud hjälpe deras själ. Brand högg runorna». den mindres: »Björn och Torkel de reste alla dessa 'kummel' .» Båda stenarna är korsmärkta och tillhör sålunda kristen tid (1000-talets senare del).

Klockorna

Storklockan är gjuten 1835 och lillklockan 1830 — båda av Sam. Grönwall i Stockholm. Lillklockans föregångare inköptes 1661 från Uppsala

universitet och var försedd med namnen på de »lärde män med hwilkens omwårdnad hon blifvit guten» (Peringskiöld). Innan denna klocka anskaffades hade kyrkan endast en klocka.

*Sigillstamp för kyrkoherden Ingevaldus (d. 1330). Nu förvarad
å Statens Historiska Museum. Foto ATA.*

KÄLLOR OCH LITTERATUR

För denna beskrivning har först och främst kyrkans arkivalier i Landsarkivet i Uppsala utnyttjats. Värdefulla uppgifter om kyrkan finnes också i Antikvariskt-topografiska arkivet och i Kungl. Biblioteket (främst Peringskiölds Monumenta Uplandica). Den äldsta tryckta beskrivningen av kyrkan återfinnes i C. G. Frediani »Uplands Kyrkiors Märckwürdigheter» Uppsala 1725 s. 11. En redogörelse för 1929 års restaurering återfinnes i Julhälsningar till församlingarna i Ärkestiftet 1929 (C. Malmberg, Det nya templet's härlighet). De två runstenarna har publicerats av Sven B. F. Jansson i Fornvännen 1950. Mässhaksbroderierna har närmare beskrivits av Agnes Geijer i uppsatsen »Albertus pictor som pärlstickare» (Uppland 1940 s. 37 ff.). Beskrivningar av inventarier återfinnes också i Upplands fornminnesförenings tidskrift V s. 76 och i katalogen för utställningen av kyrklig konst i Uppsala 1918. Kyrkans byggnadshistoria beröres i Gerda Boëthius, »De tegelornrade gråstenskyrkorna i Norra Svealand». — Planen på s. 2 är utförd efter en uppmättningsritning av S. Brandel år 1929 i Vitterhetsakademiens antikvarisk-topografiska arkiv. Fotografierna är, där intet annat anges, tagna av Lennart Schalander, Strängnäs.

På omslagets framsida Jesse rot, fragment av medeltida kalkmålning — nu starkt förbleknad. På baksidan mässhake med broderier från 1400-talets slut.

Utgiven av Ärkestiftets Stiftsråd

Redaktör: BENGT INGMAR KILSTRÖM